

KRONIKA I WIADOMOŚCI REDAKCYJNE

Bronisław TURSKI ¹, Wojciech DĘBIŃSKI ¹

DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKA BADAŃ ORZECZNICZYCH LOTNICZO-LEKARSKICH I MEDYCYNY PRACY WOJSKOWEGO INSTYTUTU MEDYCYNY LOTNICZEJ

ACTIVITY OF THE AVIATION MEDICAL AND OCCUPATIONAL MEDICINE CERTIFICATION CENTER AT THE MILITARY INSTITUTE OF AVIATION MEDICINE

¹ Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej, Warszawa,
Ośrodek Badań Orzeczniczno-Lekarskich i Medycyny Pracy

¹ Military Institute of Aviation Medicine, Warsaw,
Occupational Medicine Certification Center

STRESZCZENIE: Autorzy przedstawili działalność Ośrodka Badań Orzecznicznych Lotniczo-Lekarskich i Medycyny Pracy Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej. Opisano zakres zadań i przykładowe procedury oraz techniki medyczne stosowane przy badaniach personelu lotniczego i pracowników narażonych w pracy na działanie czynników uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia. Szczególny nacisk położono na monitorowanie stanu zdrowia i prawidłowo prowadzoną działalność orzeczniczną w stosunku do personelu latającego, co ma bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo lotów
SŁOWA KLUCZOWE: lotnictwo wojskowe, badania lotniczo-lekarskie, orzecznictwo lotniczo-lekarskie, bezpieczeństwo lotów, medycyna pracy

SUMMARY: The authors present a scope of activity of the Aviation-Medical and Occupational Medicine Certification Center at the Military Institute of Aviation Medicine. Exemplary procedures and medical techniques, being used during examination of aviation staff and workers exposed to uncomfortable or harmful factors are described in detail, with a particular emphasis on the monitoring health status proper certification of the flying crew, directly resulting in the safety of flights

Adres do korespondencji: Wojciech Dębiński, Ośrodek Badań Orzeczniczno-Lekarskich i Medycyny Pracy WIML, 01-755 Warszawa, ul. Krasińskiego 54/56, e-mail: w.debinsk@wiml.waw.pl

KEY WORDS: *military aviation, aviation-medical examinations, aviomedical certification, safety of flights, occupational medicine*

W ostatnim dziesięcioleciu obserwujemy dynamiczny rozwój lotnictwa wojskowego i cywilnego, w tym duży postęp techniki lotniczej, co wiąże się niejednokrotnie ze znacznym wzrostem obciążeń dla organizmu ludzkiego i związanych z tym licznymi zagrożeniami. W celu ich zmniejszenia do granic fizjologicznej tolerancji człowieka niezbędne stało się określenie zakresu badań lekarskich i psychologicznych dla personelu lotniczego różnych typów statków powietrznych i naziemnego zabezpieczenia lotów, a także osób realizujących, często w ekstremalnych warunkach, zadania specjalne.

Wojskowy personel lotniczy oraz osoby wykonujące zadania specjalne muszą podlegać określonej precyzyjnymi przepisami opiece medycznej, specjalistycznej profilaktyce zdrowotnej, normom i zasadom kwalifikacji lotniczo-lekarskiej oraz wysoce specjalistycznemu orzecznictwu lotniczo-lekarskiemu.

Dodatkowo, w związku ze wstąpieniem Polski w roku 1999 do Sojuszu Północnoatlantyckiego, zaistniała konieczność udziału naszych żołnierzy we wspólnych przedsięwzięciach wojskowych, w tym także współwymiennosc załóg lotniczych w ramach realizowanych przez NATO zadań. Biorąc pod uwagę te przemiany, lotnicza służba zdrowia zobowiązana została do przystosowania swoich procedur i działań do zmieniających się uwarunkowań. Analiza dokumentów, m.in. odpowiednich STANAGÓW i innych przepisów normatywnych, takich jak np. Medical Examinations and Standard 48/123 z roku 2001, pozwoliła na zweryfikowanie dotychczasowych procedur dotyczących badań wstępnych, okresowych i okolicznościowych wojskowego personelu lotniczego i dostosowanie ich do nowej rzeczywistości.

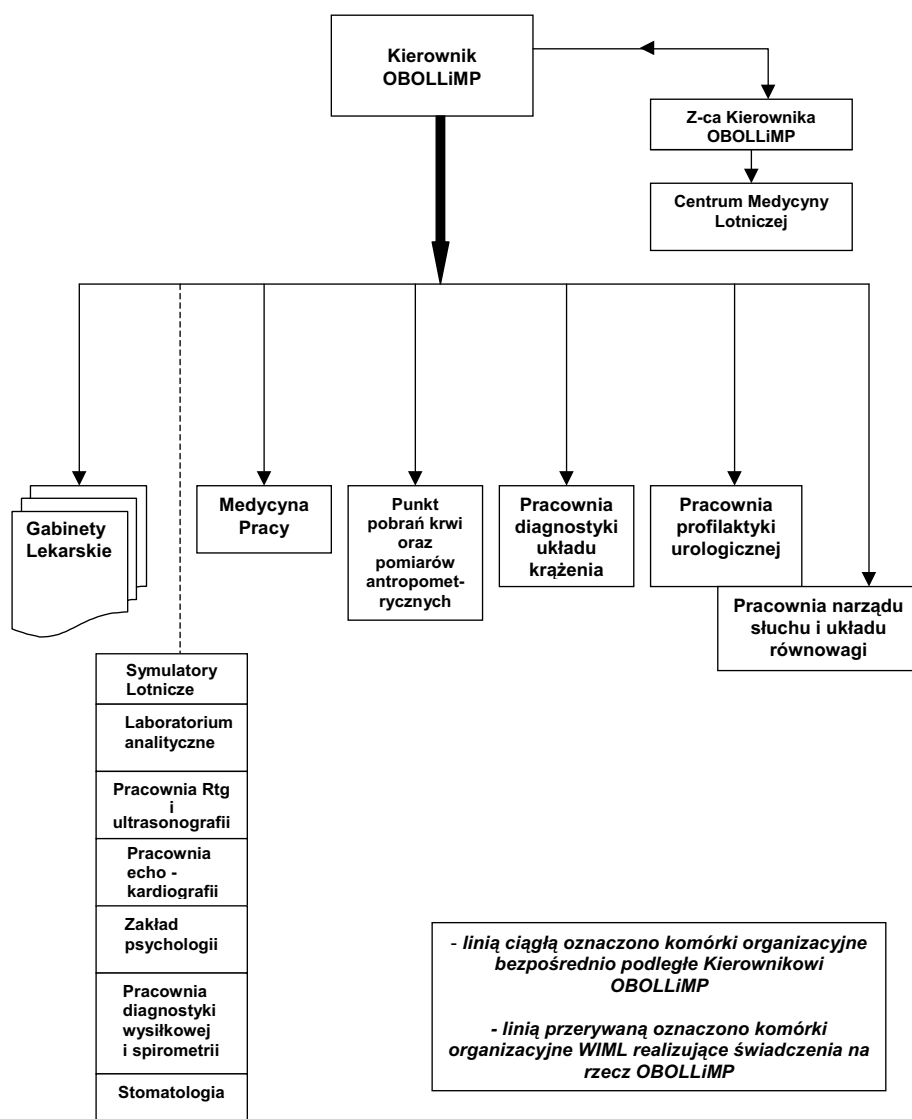
Należy podkreślić, że dbałość o prawidłowy stan psychofizjologiczny personelu lotniczego, prawidłowe wskaźniki zdrowia, a także wprowadzenie odpowiednich procedur orzeczniczych, na podstawie których personel lotniczy jest dopuszczany do wykonywania zadań, są bardzo złożone i wymagają od osób podejmujących te decyzje odpowiednio wysokiej wiedzy merytorycznej i wieloletniego doświadczenia. Ma to bowiem zasadniczy wpływ na bezpieczeństwo wykonywania lotów.

Biorąc powyższe pod uwagę dokonano w Wojskowym Instytucie Medycyny Lotniczej (WIML) w 2004 r. zmian organizacyjnych i rozkazem Dyrektora WIML, powołano do życia Ośrodek Badań Orzeczniczych Lotniczo-Lekarskich i Medycyny Pracy (OBOLLiMP). Jednym z zadań powołanej komórki organizacyjnej stało się wykonywanie badań personelu lotniczego dla potrzeb wojskowych komisji lotniczo-lekarskich oraz Wojskowej Komisji Lotniczo-Lekarskiej Sił Powietrznych. W ramach OBOLLiMP powstało również Centrum Medycyny Lotniczej Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej, wykonujące badania lotniczo-lekarskie i orzecznicze dla potrzeb lotnictwa cywilnego. Centrum to uzyskało stosowny certyfikat wydany przez Urząd Lotnictwa Cywilnego. Schemat organizacyjny Ośrodka Badań Orzeczniczych Lotniczo-Lekarskich i Medycyny Pracy przedstawiono na rysunku 1.

W Ośrodku zatrudnionych jest 14 lekarzy, 11 pielęgniarek oraz 6 pracowników administracyjnych. Podkreślenia wymaga fakt, że wśród lekarzy, 9 z nich posiada

Ryc. 1. Schemat organizacyjny Ośrodka Badań Orzecznich Lotniczo-Lekarskich i Medycyny Pracy.

Fig. 1. Organizational scheme of the Aviation-Medical and Occupational Medicine Certification Center.

tytuł doktora nauk medycznych, wszyscy zaś odpowiednie specjalizacje kliniczne i dodatkowe kwalifikacje z dziedziny medycyny lotniczej i medycyny transportu. Zespół ma bardzo duże doświadczenie zarówno kliniczne, jak i orzecznicze, co wpływa na szeroki zakres kompetencji w ocenie stanu zdrowia, zwłaszcza w stosunku do wojskowego i cywilnego personelu lotniczego.

Podstawowymi zadaniami tej komórki organizacyjnej są:

1. Wykonywanie badań lekarskich wstępnych, okresowych i okolicznościowych wojskowego personelu lotniczego, zleczanych przez wojskowe komisje lotniczo – lekarskie.
2. Wykonywanie badań lekarskich i wydawanie orzeczeń licencyjnych dla cywilnego personelu lotniczego oraz kandydatów na I, II i III klasę lotniczą. Badania te prowadzone są w odpowiednich cyklach czasowych w zlokalizowanym w OBOLLiMP Centrum Medycyny Lotniczej Lotnictwa Cywilnego.
3. Wykonywanie badań lekarskich i psychologicznych żołnierzy zawodowych skierowanych do służby poza granicami państwa oraz powracających po zakończeniu tej służby.
4. Wykonywanie – zgodnie z ustawą z dnia 21 maja 1999 roku o broni i amunicji (Dz. U. Nr 53, poz. 549 z późn. zm.) – badań lekarskich i wydawanie orzeczeń osobom ubiegającym się o wydanie pozwolenia na broń lub posiadających broń. W tym zakresie, na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 07.09.2000 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się lub posiadających pozwolenie na broń (Dz. U. Nr 79, poz. 898 z późn. zm.), OBOLLiMP jest placówką odwoławczą ostatniej instancji.
5. Wykonywanie badań lekarskich i orzecznictwa w stosunku do osób ubiegających się o prawo jazdy wszystkich kategorii, a także badań odwoławczych dotyczących kierowców. W tym zakresie, na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 stycznia 2004 r. (Dz. U. Nr 2 poz. 15 z późn. zm.), WIML jest także ostateczną placówką odwoławczą.
6. Wykonywanie badań lekarskich i wydawanie orzeczeń dla kandydatów i pracowników ochrony fizycznej I i II stopnia oraz zabezpieczenia technicznego.
7. Wykonywanie badań lekarskich i orzecznictwa dla osób zatrudnionych w charakterze detektywa oraz pracujących przy obrocie bronią i środkami wybuchowymi.
8. Wykonywanie wstępnych, okresowych i kontrolnych badań lekarskich oraz wydawanie stosownych orzeczeń w zakresie medycyny pracy osobom kierowanym do WIML przez szeroką gamę podmiotów gospodarczych.

W ramach wymienionych powyżej zadań przyjmowanych jest rocznie w Ośrodku ok. 8 000 – 9 000 pacjentów reprezentujących różne, specyficzne zawody i różne problemy zdrowotne. Jest sprawą oczywistą, że zwłaszcza specyfika badań wojskowego i cywilnego personelu lotniczego wymaga szerokiej gamy badań i zatrudnienia najlepszych specjalistów z zakresu medycyny klinicznej, lotniczej, szeroko rozumianego orzecznictwa oraz w dziedzinie medycyny pracy. Wymagania zdrowotne w stosunku do personelu lotniczego wynikają z charakteru swoistych czynności wykonywanych w czasie lotu. Środowisko pracy realnego lotu w lotnictwie wojskowym (przeciążenia, niedotlenienie, wibracje itp.) powodują, że organizm pilota może podlegać ekstremalnemu obciążeniu, stawiającym pilota na granicy wydolności fizjologicznej. Zachowanie w tych warunkach skutecznych możliwości wykonywania funkcji operatorskich, obsługiwanie skomplikowanego sprzętu lotniczego z zachowaniem bezpieczeństwa lotów wymaga ciągłego nadzoru i opieki medycznej nad tą grupą zawodową już od etapu selekcji kandydatów do szkolenia lotniczego i jest wyrazem dbałości o optymalny stan psychofizyczny personelu lot-

niczego. W tym celu wykonywane są badania kwalifikacyjne, okresowe i okolicznościowe. Oparte one są na odpowiednich aktach normatywnych wskazujących m.in. zakresy i rodzaj badań medycznych. Należy podkreślić, że treść tych aktów wynikała z doświadczenia m.in. pracowników OBOLLiMP WIML, którzy poza pracą stricte lekarską uczestniczą także w różnych badaniach naukowych dotyczących wpływu czynników lotu na organizm pilota.

Doświadczenie personelu lekarskiego pozwala także, co znalazło swoje odbicie w odpowiednich aktach normatywnych, na prowadzenie odwoławczych badań osób ubiegających się o posiadanie broni i osób posiadających broń, a także badań odwoławczych kierowców pojazdów mechanicznych. W tym zakresie OBOLLiMP jest w gronie pięciu tego typu placówek w Polsce.

W poszczególnych gabinetach diagnostycznych zatrudnieni są następujący specjaliści:

- interniści, w tym nefrolog i kardiolog,
- laryngolog, audiolog i foniatra,
- neurolog,
- psychiatra,
- psycholog,
- chirurg ortopeda,
- urolog,
- okulista,
- specjalista z zakresu medycyny pracy.

W OBOLLiMP poza specjalistycznymi konsultacjami lekarskimi wykonywany jest cały szereg badań laboratoryjnych, czynnościowych i obrazowych. Pozwala na to fakt posiadania odpowiedniej, często unikalnej w skali kraju, aparatury medycznej.

Korzystając z symulatorów lotniczych (komora niskich ciśnień, wirówka przeciążeniowa, komora niskich i wysokich temperatur), realizowane są dla personelu latającego badania w warunkach niedotlenienia wysokościowego w komorze niskich ciśnień oraz tolerancji +Gz w wirówce przeciążeniowej. U osób udających się na misje w innych strefach klimatycznych badane są reakcje organizmu na podwyższoną temperaturę otoczenia.

W odniesieniu do oceny układu krążenia realizowane są m.in. badania wysiłkowe na bieżni, całodobowe badania ciśnienia tętniczego krwi oraz zapisu EKG metodą Holtera, a także badania echokardiograficzne.

Wykonywane są wszelkie badania z wykorzystaniem aparatury ultrasonograficznej, co pozwoliło wielokrotnie na stwierdzenie różnych patologii w obrębie narządów jamy brzusznej, gruczołu krokowego czy też układu naczyniowego.

Biorąc pod uwagę specyfikę pracy w lotnictwie oraz innych bardzo różnorodnych zawodów, których przedstawiciele badani są w OBOLLiMP, wykonywane są specjalistyczne badania narządu przedsionkowego ENG (elektronystagmografia), narządu słuchu oraz wysublimowane często badania okulistyczne.

Poza wymienionymi przykładowo badaniami realizowanymi w OBOLLiMP, wykonywane są w pełnym zakresie badania radiologiczne, także z wykorzystaniem rezonansu magnetycznego.

Działająca na rzecz Ośrodka Pracownia Psychologiczna, poza szeregiem różnych, specjalistycznych badań wykonuje również testy psychotechniczne. Ma to istotne znaczenie m.in. przy badaniach odwoławczych zawodowych kierowców.

Biorąc pod uwagę ciągły rozwój technologii lotniczej, wprowadzanie do użytku nowego sprzętu i związane z tym większe wymagania psychofizjologiczne w odniesieniu do personelu lotniczego, a także coraz nowocześniejszej aparatury medycznej, pracownicy OBOLLiMP wychodzą naprzeciw przewidywanym wymaganiom i możliwościom. W tym celu opracowano projekt nowej Instrukcji badań lotniczo-lekarskich dla wojskowego personelu lotniczego. Projekt ten, po uzyskaniu stosownych opinii, przedstawiony zostanie do zatwierdzenia Ministrowi Obrony Narodowej i wdrożony do stosowania w lotnictwie wojskowym. W projekcie opisano nowe procedury diagnostyczno-orzecznicze dostosowane do zmieniających się wymagań oraz wprowadzanych nowoczesnych technik i metod medycznych.

Reasumując należy podkreślić, że Ośrodek Badań Orzeczniczych Lotniczo-Lekarskich i Medycyny Pracy Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej jest placówką w pełni przygotowaną do realizacji zadań mających duży wpływ na prawidłowy stan zdrowia personelu lotniczego oraz osób zatrudnionych w różnych zakładach pracy, a tym samym na szeroko rozumiane bezpieczeństwo zdrowotne.